

Eyleyen İradenin Temsil Sorunu

Representation Of Operating Will

Oktay Taftalı

Özet: Toplum hayatında temsil edilen şey bir iradedir. İrade, öznenin belli bir amaca yönelik, istemli eylemi biçiminde kendisini gösterir. Öznenin eylemi, iradenin maddi formudur. Biz, bu form sayesinde iradenin varlığını bilebiliriz. Özne, insanın toplumsal bir varlık olmasından ötürü, önce kolektif iradenin tanrısal varlığa bir projeksiyonu olarak belirmiştir. Ancak Aydınlanmayla birlikte tanrısal varlığın yerine, ulus veya halk iradesi ikame edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Temsil, İrade, Özne, Eylem, Meşruiyet, Tanrısal Varlık.

Abstract: *What is represented in social life is a will. Will appears as a voluntary act of the subject through a certain aim. The act of subject is the material form of the will. We can know the existence of will owing to this form. Because human is a social creature, the subject is identified as a projection of divine existence to the collective will at the beginning. However with the enlightenment, nation or national will replace the divine existence.*

Keywords: *representation, will, subject, act, legality, divine existence*

Aristoteles'e göre, varlığın hareket halinde olması, onun erekliliğinden (telos) kaynaklanan bir mecburiyettir. Varolan her şey, bir ereğe yönelik olarak; o erek dolayısıyla vardır ve bu ereğe ulaşmak için, yine onun öngördüğü istikamette hareket eder. Bundan sonrasını şöyle ifade edebiliriz: Hareketin mevcudiyeti, eylemi mümkün kılar. Eylem, varoluşunun öngördüğü ereğe, belirli bir tahayyül ve istek doğrultusunda ulaşmak isteyen öznenin hareketidir. O halde eyleyen varlık bir öznedir. Öznenin belirli bir ereğe ulaşmak üzere kendi isteğiyle ve kendi tahayyülü kapsamında harekete geçmesi ise, bize "iradeyi" veriyor.

Öyleyse iradeyi, öznenin eylemini belirleyen tutum ya da davranış olarak ele almak mümkündür. Ayrıca irade ile eylem arasında bir özdeşlik veya örtüşme olduğunu da vurgulamak yerinde olur. Çünkü yukarıdaki çıkarımların ışığında, iradenin irade olabilmesi için, eylemesi; eylemde bulunması gerekiyor. Yoksa eylemeyen bir iradenin, irade olarak anılması geçerli sayılabilir mi? TDK sözlüğü, irade terimi için: "1. Bir şeyi yapıp yapmamaya karar verme gücü, istenç. 2. felsefe, ruh bilimi: İstenç. 3. Buyruk. 4. İstek, dilek."¹ karşılıklarını veriyor. O halde irade tanımının içinde yer alan, isteme, karar verme ve yapma veya yapmama gibi tavır ve tutumlar, bize öznenin eylemini bildirmektedir.

İradenin Maddi Formu Olarak Eylem

Hareket, özne, eylem ve irade ilgisini anlamaya çalışırken, şöyle bir çıkarıma daha ulaşıyoruz: Hareketin özne tarafından ve onun isteği doğrultusunda gerçekleştirilen şekli olarak eylem, iradenin maddi görünüm kazandığı bir alanı ifade ediyor. Eğer, öznenin amaca yönelik istemli hareketi, bize eylemi veriyorsa, eylemin bizzat kendisi de, iradenin maddi "form" kazanmış halini vermektedir.

Yine Aristoteles'e dönecek olursak, biz, "form" kazanmadığı sürece varlığı bilemeyiz. Gerek maddi, gerekse tinsel varlık, ancak bir "form" içinde bizim ta-

¹ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.53c1494d-bcf199.37830910 (12.07.2014)

rafımızdan bilinebilir. Ona göre düşünce, ruhun “form” kazanmış bir halidir. Dolayısıyla düşüncenin dahi bilinebilmesi, ancak onun ifade edilebilir bir “forma” ya da ancak bir “form” sayesinde ifadeye dönüşmesiyle mümkündür. Öyleyse, herhangi bir iradenin bilinebilmesi için, bir “form” gerekiyor ve yukarıdaki değişimlerden anlaşılacağı gibi, bu “form” öznenin eylemi olarak kendisini göstermektedir. Öyle ya, eylemediği sürece biz, bir iradenin varlığını nereden bilebiliriz ki? Biz bir iradeden söz ederken, aslında bir pratikten, bir yaptırımdan veya o yaptırımı zorunlu ya da mümkün kılan güçten söz ediyoruz demektir; bir amaca yönelik ve isteğe bağlı bir hareket olarak, yani bir eylem formunda ortaya çıkan ve onu mümkün ya da zorunlu kılan bir güç.

Tanrısal İrade ve Temsil

İnsanın kendi bilincini, kendi üzerine katlayıp, kendi bilgisinin objesi yaparak, yine kendisinin tarihsel ve toplumsal bir varlık olduğunu keşfetmesi, tarihte görece yakın bir zamana; antik Yunan dünyasına ve o dünya içinde Sokrates’le başlayan döneme denk geliyor. Felsefi düşüncenin başlatıcısı olarak kabul edilen Tales’ten, Sokrates’e kadar olan İyonya Felsefesini, doğa felsefesi ya da “mitostan logosa” geçiş süreci olarak anlıyoruz. Tales öncesini ise yeryüzüne mitosların, büyü ve efsanenin hakim olduğu, insanlığın “akıl” (logos) öncesi çağları biçiminde tanımlamak neredeyse bilimsel (!) bir alışkanlığa dönüşmüştür. İnsan düşüncesi ve düşüncenin tarihi-toplumsal pratiği bağlamında, bu “alışkanlığı” veri aldığımızda, en azından Sokrates öncesi tarih açısından, varlığın öznesinin doğüstü güçlerde simgeleştiğini söyleyebiliriz. Akıl (logos) öncesi dönemde, yeraltında, yerüstünde, denizlerde, göklerde ve ayrıca insanın varolma çabasına konu olan, av, ekin, savaş, üreme gibi alanlarda, çeşitli kuvvetleri simgeleyen tanrılar irade sahibiydiler. Bir amaca yönelik istemli hareket olarak, eylem formunda gerçekleşen güç / kuvvet, öznedeki bulunuyor ve insanlık tarihine baktığımızda, binlerce yıl boyunca toplumların pratiği, bize özne olarak görünürde Tanrı ya da tanrıları veriyor. En azından felsefi idealizm açısından yaygın kanının bu yönde olduğu varsayılabilir.

Ancak Tanrı ya da tanrıların insanlar tarafından, bu duyulur / tecrübi (empirik) dünyaya ait form ve figürlerde tahayyül edildikleri çağlarda bile, bizzat insanların arasına girerek onlara iradelerini beyan etmeleri söz konusu olmamıştır. Antik Yunan’da dahi, Tanrıların adreslerinin belli olmasına ve onların heykellerinin bile insan formunda yapılmasına rağmen, onlar agora’ya inip, iradelerini bizzat halkın arasında beyan etmemişlerdir. İşte bu durum sürekli bir temsil zorunluluğu doğurur. Tanrılar “söylence” bakımından insanlarla sürekli ilişki içindedirler ama söylencenin ötesinde, bu ilişkiyi, özel yetenekli, özel eğitilmiş ve özel bilgiye sahip, kahin / şaman / kam / rahip / medium dışında kimse tecrübe edemez. Tanrılar bu dünya içindedirler, ama çok çeşitli neden ve gerekçelerle doğa, toplum ve bireylerin kaderi hakkındaki iradelerini, sadece temsilciler aracılığıyla

ifade ederler. Sokrates'in bilgeliğini "söyleyen" tanrılar, bunu bizzat kendileri değil, Delfi Kahini'ne söyletirler.

Bu durumda, tanrısal iradeyi insanlara taşıyan temsilcinin eyleme gücü, tanrının gücünden daha az olamazdı herhalde. O nedenle olsa gerek, eski Mısır, Mezopotamya ve başkaca arkaik kültürlerde, ölümsüzlük dahil, bütün kudreti kendisinde toplayan, "Tanrı- kral" fikriyle karşılaşırız. Anılan kültür ve mitoslarda, iradenin asıl sahibi olduğu varsayılan doğaüstü gücün, dünyaya ve insanların kaderine hakim olmasına rağmen, kendisini ancak ve sadece temsilci aracılığıyla ifade etmesi, ortak bir özellik olarak dikkat çekicidir.

Tek tanrılı dinlere gelindiğinde, Tanrı insani tecrübeye ne denli yaklaşırsa yaklaşsın veya insani-toplumsal olaylara ne denli mü/dahil olursa olsun, temsilci unsur asla önemini yitirmez ve aradan çekilmez. Böylece tanrısal iradeyi, üstelik bizzat kendi yaradılışının bir gereği olarak, ilk kez Hz. Adem'de görmek mümkündür:

Onun, yaşamını ve varoluşunu sürdürebilmesini sağlayacak fevkalade güçlü bir dürtüye sahip olması için, tanrı kendisinden, ona bir eyleme ilkesi olarak akli aşılmaştı, akıl ona içindeki *tanrının sesi olarak* varoluşunu sürdürebilmesi için, içindeki bu tabii eğilimi izlemesi gerektiğini öğretir ve onu iknâ ederdi, o yaratıcısının iradesini yerine getirdiğinden ötürü, akli ve duyuları sayesinde tanıyabildiği, kendi ereğine uygun olan öteki yaratılanları, kendi yararına kullanma hakkına da sahipti. İnsanın diğer yaratılmışları mülk edinme hakkı, kendi varlığını sürdürmesi için zorunlu ya da faydalı bazı şeylerden istifade edebilmesi üzerinde temellendirilmiştir.²

Hız. Nuh'un hikayesinde, Hız. Lut'un başından geçenlerde, Hız. İbrahim'in kurban "meselinden", Hız. Musa'nın ahit meselesine kadar, birçok evrensel ve ibret örneği durumun, temsilciler aracılığıyla insanlara bildirilmesi, varoluş iradesinin bir "formudur". Çağlar boyunca süregelen bu durum, sadece bilinen dogmaları bakımından Hıristiyanlık özelinde biraz farklılık gösterir. Orada, Hız. İsa tanrısal varlığın, insan (oğul) suretine girmiş bir tezahürü olarak, bizzat yeryüzünde boy göstermiş ve ölümlü insanların yaşadığı türden bir hayat sürerek, acı dolu bir macera sonucu, tekrar göksel krallığına geri dönmüştür. Hız. İsa, göksel krallığına geri döner dönmesine ama, belki de insanlık ve dinler tarihi bakımından tanrısal iradeyi temsil eden en güçlü, en kurumsal, en hiyerarşik aracı-temsilci yapı, ona atfedilen öğretisi sistemi içinde ortaya çıkar. İslam'a geldiğinde ise, bir yandan tarihi halifelik kurumunu anımsarken, diğer yandan günümüzde de yaygın bir etki alanı oluşturan çeşitli heterodoks eğilimlerin, "şeyh" kültü üzerinden, farklı görünümde temsilcilikler tesis ettiklerini söyleyebiliriz.

² John Locke, *Zwei Abhandlungen über die Regierung*, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1977, § 86, s. 136.

Genel varoluş algısı veya tahayyülü bakımından tanrısal iradenin yeryüzünde temsili, tarihi-toplumsal pratikte, öncelikle adına siyaset ve hukuk denen kolektif yaşam alanlarında kendisini gösterir. İnsanın toplu/toplum halinde yaşaması ve mülkiyet fikri, tanrısal iradenin insanlar arası ilişkiye hukuk biçiminde yansımaları zorunlu kılar. O nedenle kabile reisinin hemen yanbaşında büyücü-medyum yer alır. Çünkü, insanlara, yeryüzü işlerine dair meselelerde meşruiyet arandığında, tanrısal iradenin onayı gerekir. Ve reis medyuma danışır. Bu “ilk örneği” Vatikan ve Avrupa monarşilerinden, sultan ve şeyhülislam ilişkisine, oradan Romanoflar ve Rasputin örneğine, oradan İsrail’in vaadedilmiş topraklar mitosuna kadar, çeşitli şeriat biçimlerinde çoğaltmak mümkündür. Varlığı, var eyleyen irade, kendisini tarih ve toplum sahnesinde sadece bazı özel ve seçilmiş temsilciler sayesinde var kılmakta ve meşruiyetini “kadiri mutlak” olma durumundan temin etmektedir.

Temsili İrade, Meşruiyet, Mülkiyet ve Tükenme

Tüm bu arka plan değerlerinin ışığında, gözlerimizi modern topluma çevirdiğimizde temel ilke bakımından, çok farklı bir durumla karşılaşmıyoruz. Eyleyen öznenin iradesi; bu irade ister tanrının, isterse çeşitli yüceltici mitoslarla desteklenmiş bir ulusun veya halkın olsun, yine ve ille de bir temsil kurumuna ihtiyaç duyuyor. Ayrıca modern toplumun ve modernizmin önde gelen farklılıklarından birisi olarak “özel mülkiyet”, kendisini temsil yoluyla ifade eden bu kurucu iradenin elinden, meşruiyet temin ediyor:

İnsanın tâbi olduğu yasa onu mülk edinmeye yöneltiyor. Tanrının emri ve kendi gereksinimleri, onu çalışmaya zorlar. Emeğini uyguladığı her şey onun mülküydü ve elinden alınamazdı. Dünyanın boyunduruk altına girmesiyle ve kültürelleşmesiyle, iktidar uygulaması arasındaki sıkı ilişkiyi böylece ayırımsıyoruz. Biri, hukuki hakkını diğerine devrediyor. Tanrı, yeryüzüne hakim olunması, tam yetkiyle ona boyun eğdirilmesi için emir vermiştir. Ve insan yaşamının şartları, çalışma ve işlenebilir hammadde, hep talep eder, zorunlu olarak özel mülkiyete yönlendirir.³

Modern toplumun ve onun ideologlarının mülkiyet meselesini gündeme getirmesiyle birlikte, “temsil” kavramı asıl içeriğine ve işlevine kavuşur. Böylece modernizm öncesi toplumlarda, toplumsal “artık ürünün” ve modern toplumda “artık değer”, hangi iradenin insiyatifiyle, kimin elinde birikmesi gerektiği izleğinden yola çıkarak, irade temsilcilerinin eylemlerini anlamlandırabiliyoruz. Ve bu nedenle, bireysel bir tercih olmasa da, zorunlu olarak kendimizi siyasetin ve hukukun içinde buluyoruz. “İradenin emri gereği”, toplumsal pazarın ve mülkiyet ilişkilerinin hakim olduğu bir dünyada, biz istemesek, uzak

³ John Locke, a.g.e., § 35, s. 221.

durmaya çalışsak bile, elimizi uzattığımız her obje, her kavram, anında hukuki bir biçim ve siyasi bir içerik kazanıyor. İnsanın toplu-toplumsal yaşamı, mevcudiyetini sürdürmek amacıyla temin etmek zorunda olduğu gereksinimlere ulaşmada, müşterek davranmayı ve işbölümünü dayatıyor. Gerek insanın toplumsallığı, gerek işbölümü ve çalışma, gerekse bu kavramların bağdaştığı olan diğer kavramlar, her biri ayrıca araştırma konusudur. Fakat biz anılan fenomenler doğrultusunda irade ve temsil meselesinin içine bakmaya çalıştığımızda: toplumsallığın kolektif bir iradeyi zorunlu kıldığını, bu kolektif iradenin ise, Tanrı'ya "projekte" edilmesi sonucu, yine onun tayin ettiği varsayılan belli bir kişi ya da grubun, onu temsil yetkisiyle donandığını görüyoruz. Avrupa Aydınlanması bu bağıntıyı kırıp her ne kadar Tanrı'yı irade konusunda devre dışı bırakmaya çalıştıysa da, en azından kendisini "Hıristiyan Demokrat" biçiminde tanımlayan ve Batı dünyası siyaset ve devlet yapısının neredeyse yarından fazlasını belirleyen bir kesim nezdinde, tanrı iradesi hâlâ işlevseldir. Gerçi demokratik olma iddiasındaki modern toplumda, egemenliğin halk ya da ulusta olduğu, meşruiyetin, adına ulus ya da halk denilen yeryüzü kuvvetinden alındığı ve (pozitif) hukukun üstünde başka hiçbir güç bulunmadığı iddia edilse bile, tanrısal buyruğun nefesi, çeşitli kültürel etkiler, simgeler ve en nihayetinde popülist siyasi söylemlerde kendisini gösterir.

Aydınlanma sonrası, toplumsal kolektif iradeyi temsil ettiği iddiasındaki her iktidar, yine hayatın ve tüketim toplumunun dayattığı kullanım-yıpranma sürelerini geciktirebilmek amacıyla, yıpranma ihtimali olmayan bir "kadiri mutlak" güce yaslanmak ihtiyacı duyabilir. Altmış yıllık reel sosyalizm macerasından sonra, "intelktüel" KGB disiplininden geçmiş Putin'in, Rus Ortodoks Kilisesi'ni siyaset meydanında, hemen her vesileyle yedeklemek zorunda kalması, hiç de şaşırtıcı gelmiyor. Keza baba oğul Bush'ların, yine Tanrı buyruğu uyarınca Ortadoğu'ya müdahale etme gereğini propaganda ettiklerinde, dünya kamuoyunun bundan büyük bir şaşkınlık duyduğunu hatırlamıyoruz.

Buradan, şu anlaşılabilir: Tüketim toplumu ve pazar ekonomisi şartlarında, hiçbir temsil gücü, kendisini tükenme sürecinden alıkoyamıyor. Dünyevi gücü mümkün kılan, ideoloji, parti, seçmen-taraftar, çıkar grupları, örgütlü yapılar, medya ve ölümlü insanoğlunun elinden çıkma diğer dünyevi ilgilerin, yıpranma ve tükenme sürecine tâbi olmalarına karşın, tanrısal varlığın ebediliği, toplumsal iradeyi temsil iddiasındaki tüm siyasal yapılar açısından bir çekim merkezi oluşturuyor. O nedenle Batılı ideologlar 21. yüzyılda siyasal İslam'ı ve onun ılımlı türünü gündeme getirmiş ve ölümlü Kemalizm'in yerine uygulamaya koymuşlardır. İnsan elinden çıkan ölümlü bir ideoloji yerine, binlerce yıldır dünyayı yöneten kutsal metinleri esas alan ölümsüz bir siyasa; sürekli aranan ve hemen her toplumsal restorasyon sürecinde, yeniden bulunduğu ve üretildiği varsayılan bir temsil ve meşruiyet yöntemi olarak dikkat çekicidir.

Modern Toplumda Temsil Boşluğu

Fakat bu noktadan sonra bazı farklı sorunlar baş gösteriyor. Örneğin: Tanrısal buyruk ile demokratik-çoğulculuk nasıl bağdaşabilir? Veya somutlayacak olursak: Çoğulculuk iddiasındaki modern toplumda, birden fazla kişi ya da grup, tanrısal iradeyi temsil etmeye soyunur ve hepsi bu görevi kendilerine Tanrı'nın buyurduğunu ifade ederlerse sonuç ne olur? Beri yandan, tanrısal iradeyi kimin temsil edeceğine, ölümlü bireylerden oluşan seçmen karar verdiği takdirde, bu iradenin tanrısallığı, yerini dünyeviliğe bırakmış olmuyor mu? Öyle ya, tanrısal iradeyi temsil edenin, ölümlü seçmenin oyuna muhtaç olması saçmadır. Doğrusu tarihteki "Tanrı kralların" böylesi sorunları yoktu. Çünkü onlar seçici bir tebânın oyuyla değil, doğuştan (eupatridae) buna seçilmiş olarak geliyorlardı. Çoğaltabileceğimiz yukardaki soru ve sorunların, bize olan olumsuz etkilerine rağmen, biz onlara cevap aramanın ahlâki yükümlülüğü altında değiliz. Çünkü, bu sorunlara çözüm bulması gerekenler, düşünürlerden ziyade, tanrısal iradeyi temsil ettiğini iddia eden kişi ve çevrelerin yanısıra inanç sistemlerini ideolojiye dönüştürme becerisine sahip teknisyen-ideologlar olmalıdır.

Üstelik bugün, modern toplum açısından akla gelen bu ilk sorulara dahi henüz cevap verilememişken, irade, güç, temsil bağıntısında, modernizm sonrasının sorunlarıyla karşılaşmıyoruz. Elektronik imkânlarla, sanal ortamda ve tahayyül dünyası biçiminde kurgulanan koşut bir yaşam, giderek gerçek yaşama baskın çıkmaya ve onu denetimi altına almaya başlıyor.

Bugün birçok yönüyle henüz yeterince bilinmeyen ve politik ekonominin temel kavramlarını henüz unutmamış herkes için dijital bir kapitalizm olan, dijital dünya devrimi, gelecek bin yılı değiştirerek derinden etkileyecektir. Bu dijital kapitalizm, kapsayıcı, bir araya getirici ve büyüleyici etkisiyle totaliterdir. Bu öncelikle, o sonsuz ütopyanın kapısını açmıştır, yarın bugünün gerçekliğine dönüşebilir. Timothy Leary şöyle demişti: "biz doğru olana çaba harcamıyoruz, doğru olmayana çaba harcıyoruz." Onun çocukları aslında "biz imkânsızlığa çabalıyoruz" demeyi düşünmek zorundalar. Ve hiçbir şey gerçek olmadığı için, bugünkü dijital-avangard, şu an "herşey mümkün" diye düşünüyor. [...] Eski medyanın güzel yanı, istendiği zaman kapatılabilmesiydi. Niçin internet adım başı insana eşlik etmek zorundadır ki?⁴

Yukardaki alıntıdan süzebileceğimiz insani durum, dijital dünya devrimi / dijital kapitalizm sayesinde, artık toplumlarda gerçeklik algısının, yitirilmiş olduğudur. Gerçeklik algısının yitirildiği nokta, saçmanın, anlam dışının, gerçeküstü veya gerçek ötesinin başlangıcı olarak da anlaşılabilir. Yirminci yüzyılın başlarında, "şizofrenik bilinç akt"larını, bilinçli biçimde zorlayarak, sanatsal ifa-

⁴ Manfred Jochum, *Journalslistische Ethik in Verantwortung. In Auf den Spuren einer Ethik von Morgen*, Hrsg: Theo Faulhaber, Herder, Freiburg-Basel-Wien, 2001, s. 96-99.

deye dönüştüren deha sanatçıların sonsuz ütopyaları “dijital-avantgard”ın açtığı kapı sayesinde, sıradanlaşmış görünüyor. Öyleki, hayatında iki kez kadın cinayetinden hapis yatmış biri, dijital bir çöpçatan programına katılıp, “olağan” bir ortamda, “olağan” hâl ve tavır içinde, kendisine üçüncü bir kadın talep edebiliyor. Ve bu sarsıcı, saçma “performans”, toplumda hemen hiçbir tepki görmeden, hayatın gündelik olağan akışı içinde eriyip gidiyor.⁵ Hemen hergün sanal dünyada benzer “inanılmaz” örneklerle karşılaşılıyor ve “inanılmaz” sıfatından başka bir tepki-ifade vermiyoruz. Gerçeklik hakkındaki algının yitirilmesi, öz-nede, gerçeklik hakkındaki bilgiyi mümkün kılan sistemin devre dışı kalması demektir. Gerçeklik hakkında bilgiye sahip olamayan özne ise, artık bilen-özne değildir; özne değildir.

Dolayısıyla, bugün “avro-amerika teknik titanizminin” sunduğu bütün teknoloji ve yaygın iletişim imkânlarına rağmen, özne olduğunun; tarihin öznesi olduğunun bilincine sahip kitlelerle değil, “tüketici yığınlarla” karşı karşıyayız ve onların içindeyiz. Buradan itibaren bambaşka sorulara cevap verilmesi gerekiyor: tüketici yığınların bir iradesi olabilir mi, yığınlar herhangi bir iradeyi temsil edebilir mi, yığınlar temsil yetkisini belirleyebilir, bunu bir başka kişi veya gruba devredebilir mi? Yığınların devrettiği şey bir irade midir? Bütün bunlar pratikte cereyan etse bile, “bilen özne”nin olmadığı yerde, temsil kurumu, meşruiyetini kimden temin edebilir?

İçinde yığınları özneye dönüştürme projesinin yer aldığı Modernizm, anlayabildiğimiz kadarıyla kolay ateşlenebilir psikopolitik patlayıcı biriktiriyor. Bu yukardan olduğu gibi aşağıda bir kıvılcımla da infilak edebilir. Bütün geliştirme projelerinde olduğu gibi, bu da farkına varır varmaz, dönüşmesi gereken şeye dönüşmeyerek, müşterisini hayal kırıklığına uğratmak zorundadır.⁶

Özne ister Tanrı isterse halk olsun, anlaşıldığı kadarıyla, içinde bulunduğu zaman diliminde öznenin kimliği, onun eyleyen iradesi, irade ve kuvvet ve o iradenin temsili gibi kavramların pratiği, bir kaos görünümünü sergiliyor. Somutlayacak olursak: Reagan’dan Thatcher’a, baba-oğul Bush’lardan, Sarkozy, Berlusconi gibi yakın dönem siyasetinin neo-liberal, neo-con ikonlarının temsil maceralarına göz attığımızda, hepsinin ortak açmazı şuydu: ölümlü biri, ölümsüz iradeyi temsil ettiği iddiasıyla, yine başka ölümlülerden yetki talep ederken, kendisinden yetki talep edilen o başka ölümlüler, dijital kapitalizm nedeniyle, bizzat gerçeklik algısını yitirerek yaşarken ölmüş durumdadılar. Ülkemizde de 12 Eylül’den günümüze uzanan süreç, aynı yapının bir uzantısı olarak dikkat çekicidir. Dünya çapındaki bu “saçma performans”, kimi düşünen azınlığın hâlâ gerçek “özne” olduğunu varsaydığı halka veya halklara ağır bedeller ödetmek-

⁵ Bkz. www.youtube.com/watch?v=2RVBhdw-zKQ (18.07.2014)

⁶ Peter Sloterdijk, *Die Verachtung der Massen, Versuch über Kulturkampf in der modernen Gesellschaft*, Suhrkamp, Frankfurt am Main, s. 30.

tedir. Bu en azından vicdani-ahlâki bakımdan katlanılmaz bir durumdur. Fakat vicdan sahibi azınlığın bu haklı yargısı, başını derhal bir başka açmaza çarpar: hakkında vicdani kaygılar duyduğu, yer yer uğruna acı çektiği özne, artık özne değildir, çünkü o, bu gerçekliğin bilincinde değildir. Ve bilgi teorisinin binlerce yıldır tartıştığı soruna geri dönüyoruz. Öznenin, bir bilinç nesnesine dönüştürmediği, onu kendi bilincinin bir bağıdaşığı (korrelat) olarak kavramadığı bir gerçeklik, onun için gerçeklik olarak mevcut mudur? Ayrıca o, kendisi hakkında da böylesi bir bilgi etkinliğini gerçekleştirmediği sürece “özne” olabilir mi?